

CHRYSOSTOMOS
KÉT BESZÉDE

FORDÍTOTTA:

PÉTERFI DÉNES.

OLOZSVÁR

K. ALBERT KÖNYVNYOMDÁJÁBAN

1905.

59265

CHRYSOSTOMOS KÉT BESZÉDE

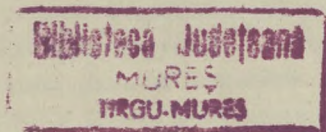
CHRYSOSTOMOS

KÉT BESZÉDE

FORDÍTOTTA:

PÉTERFI DÉNES.

553.265

KOLOZSVÁR

NYOMATOTT AJTAI K. ALBERT KÖNYVNYOMDÁJÁBAN

1905.

CHRYSOSTOMOS JÁNOS.

Chrysostomos János, görög egyházi atya és szónok született Antiochiában 344 körül. Atyját, családi néven Secundust, korán elvesztvén, anyja nevelte föl és a leggondosabb nevelésben részesítette; megszoktatta a keresztény erények gyakorlására és a híres szónok Libanios iskolájába járatta. A mester előre megérezte tanítványának jövődi dicsőségét; nagyon ragaszkodott hozzá és később halálos ágyán rendkívül sajnálta, hogy iskoláját nem hagyhatja Chrysostomosra, mert „a keresztények gonoszúl elrabolták őt“.

Chrysostomos először mint ügyvéd kezdte a szónoklást, de azután a szent könyveket olvasva, a keresztény prédikálásra szentelte magát. Az antiochiai egyház írásolvasójává neveztetvén ki, egy ideig e tisztet töltötte bé. De e foglalkozás lelkét nem elégítette ki, azért egy időre a pusztába vonult, a honnan azonban anyja könnyei visszatérítették. Később, hogy az antiochiai keresztények kérései elől, kik püspökké akarták tenni, kitérjen, újra a pusztába ment és ott néhány évet töltött. Itt írta „a papságról való értekezését“, a

melyben a püspöki teendők komolyságáról szólva, mentegeti magát, hogy a püspökséget el nem fogadta.

Majd Antiochiába visszatérve, ékesszólása és érényei hírnevével betölti a várost és az egész Keletet. Theodosios haragja ellen védi polgártársait, a kik egy lázadásban a császár szobrait ledöntötték és a hivatalnokokat bántalmazták. 397-ben a konstantinápolyi patriarchiai szék megüresedvén, Eutropios, Arkadios császár minisztere e fontos méltóságot reá ruházta. Chrysostomos nem lévén hajlandó arra, hogy Eutropios nagyravágásának eszközül szolgáljon, pártfogója elidegenedik tőle. Mindazonáltal később, mikor Eutropios a császár kegyét elvesztette és a nép őt üldözve, halálát kívánta, csakis a Sophia templomban talált menedéket, a melynek szószékéről Chrysostomos hatalmas védőbeszédben védette meg a száműzött minisztert.

Számos beszédet, sok homiliát irt, melyek csaknem az egész szent írást felölelik.

Bátor ékesszólása, szigorú erkölcsi bírálata miatt Chrysostomosnak később a kicsapongó és romlott lelkű Eudoxia császárné ellensége lett és őt száműzette, először a Taurus hegy környékére és azután a Fekete tenger mellé s itt halt meg Comane-ban, a pontusi királyság mezővárosában, 407-ben.

Chrysostomos nemcsak hogy Antiochiában, a kereszténység számára a legnagyobb győzelmeket nyert városban született, hanem követője is volt az antiochiai

iskolának, melyet Samosatai Pál — 260—272-ig antiochiai püspök — halála után tanítványai Dorotheos és Lukianos alapítottak, mely iskola a szentírás allegorikai magyarázásával szemben az egyszerű és valódi értelem kutatását tűzte feladatúl... Arius, ki alexandriai pap volt, de Antiochiában tanult és ez iskolának követője, már nincs az élők sorában, már nem ragyogtatja éleselmű okoskodásának és tudományának fegyvereit, a nagy hitviták bevégeződtek, az ellenpárt, az Athanasius-párt a birodalomban mindenütt túlsúlyra jutott, kialakult az orthodoxia... és Chrysostomos ahoz alkalmazkodik, de azért beszédein, írásmagyarázatain az antiochiai szellem kétségtelenül meglátszik. Irálya éppen magán viseli Antiochia természeti szépségeit. Beszédei ragyogók és tiszták, mint az a fény, mely Syria mezőin előmlik.

Ezt mutatja az itt közlött két beszéd is.

CHRYSOSTOMOS BESZÉDE FLABIANOS PÜSPÖK VISZSZATÉRÉSEKOR.*

Azokkal a szavakkal kezdem ma is, melyekkel a vész napjaiban hozzátok szólva, minden beszédemet kezdettem és kiáltom veletek együtt: Legyen áldott az Isten! ki megengedte, hogy e szent ünnepet örvendezéssel, nagy örömmel ünnepeljük, ki visszaadta a főt a testnek, a pásztort nyájának, a mestert tanítványainak, a hadvezért a harcosoknak, a főpapot a papoknak. Legyen áldott az Isten! ki többet adott, mint a hogy kívánunk avagy gon-

* 387-ben februárban Syria fővárosa, Antiochia lakosai fellázadtak a nagy adó miatt és Theodosios császár, neje, leánya és két fia, Arkadios és Honorios szobraikat szétrombolták. E kitörés után félelem szállta meg a várost és hogy a császárt kiengeszteljék, Flabianos püspököt követségbe küldötték hozzá. Theodosios annál inkább fel lehetett indulva, mert trónra lépte óta számos jelét adta a város iránt jóakarátának. Flabianos szembe találta a császár embereit, kiknek az volt a rendeletük, hogy a lázadó várost példásan megbüntessék, fővárosról mezővárosra szállítsák alá, középületeit, iskoláit eltörüljék és a lázadás szerzőit külön büntetéssel sujtsák.

dolnunk lehetett volna. Mert nekünk elégnek tetszett, ha megszabadulunk — a miért minden nap imádkoztunk — a veszélytől, mely oly hosszú ideig fenyegetett; de a jóságos Isten, ki adományai nagyszerűségével kéréseinket mindig felülhaladja, atyánkat is hamarább visszaadta, mint a hogy reméltük. Ki hitte volna, hogy oly kevés nap alatt odamenjen, beszéljen a császárral, a veszélyt elhárítsa és oly gyorsan visszatérjen, hogy a szent husvétot megjelenhessék és velünk ünnepelhesse azt. És im, a mire nem gondolhattunk, való; látjuk ismét a mi atyánkat és örömünk annál nagyobb lehet, mert reményünk felett látjuk őt viszont. Adjunk hálát mindezt a jóságos Istennek és csodáljuk hatalmát, kegyelmességét, bölcsességét és védelmét, a melyet e városra kiterjesztett. Az ördög megkísértette, hogy városunkat egészen lerombolja, mikor oly nagy merészségre ösztönözte; de Isten e szerencsétlen-

Sikerült rábeszélni, hogy várjanak a rendelet végrehajtásával, míg őt a császár kihallgatáson fogadja. Flabianos Konstantinápolyban elég szerencsésen járt el, a császár haragját kiengeztelte. Visszatérve, gyors követet küldött maga előtt, hogy megvigye a jóhírt és jelezze az ő visszajövetelét. Éppen a husvétot ünnepelték; Chrysostomos, ki ekkor antiochiai pap volt s ki a püspök elutazása után a népet szónoklataival folyton bátorította, ekkor szószerűre lép és tartja ez ékesszóló beszédet. Nemesak Flabianos visszatérését, hanem a kereszténység győzelmét is ünnepli e beszéd.

séget arra használta, hogy dicsőbbé tegye mind a várost, mind atyánkat, mind a császárt és fényűket méginkább növelje.

A várost dicsőség érte az által, hogy a nagy és hirtelen veszélyben, mellőzve azokat, kik a hatalmat gyakorolják, kiket gazdagság környez, kiknek a császárnál oly nagy befolyásuk van, menedéket az egyháznál, Isten papjánál keresett s hogy oly nagy hittel függesztette reményét az égre. Mikor atyánk útjára elindult és sokan, hogy a bebörtönzötteket megijeszszék, azt mondták, hogy a császár haragja nemhogy engedne, de még növekszik és hogy el van határozva, hogy a várost földig leromboltatja s mindezekhez még egyebeket is toldottak, a foglyokat nem félemlítették meg e hírek. Mikor mi azt mondtuk, hogy mindezek hazugságok, ördögi fogások, hogy megrendítsék nemes bizalmatokat, ők így szóltak: „Nincs szükségünk arra, hogy szavakkal vigasztaljanak; mi tudjuk, hogy minő menedéket választottunk, mily reményt öleltünk át; mi szabadulásunkat szent horgonyhoz kötöttük; nem emberben bizunk, hanem a mindenható Istenben. Ezért hiszszük, hogy ez az ügy teljesen jól fog végződni, mert nem lehetséges, nem, hogy ily remény valaha megszégyenüljön.“ Nem dicsőbbek-e e szavak a városra, mint ezer korona és ezer dicséret? Az Isten jóakarátának mily drága

kincseit fogják azok kiérdemelni más dolgokban is. Mert nem, nem tulajdona, csakis erős lelkeknek, hogy a megpróbáltatás idején bölcssek legyenek, hogy tekintetüket az égre függeszszék, hogy minden emberi segílyt megvetve, egyedül Isten segílyében bizzanak. A várost tehát így dicsőség érte és nagy dicsőség a papot is. Ő életét ajánlotta fel érettünk és bár annyi körülmény akadályozta, az idő, a kor, ez ünnep s mindenekfelett az az állapot, a melyben nőtestvére volt, hogy csaknem az utolsót lehelte; de ő felülemelkedett minden akadályon és nem mondta: „Ah, az egyetlen testvér, a ki nekem maradt, ki viselte velem a Krisztus igáját, ki oly hosszason lakott velem, végső pillanatait éli... és én elhagyom, tőle távozom s nem leszek itt, mikor kimulik, nem fogom hallani utolsó szavait?! Mindennap könyörgött, hogy az ő testvére fogja be szemét, zárja le ajkát, testvére hantoltassa be sirját, annak legyen mindenről gondja. És most, mint senkinélküli, elhagyatott, testvérétől semmit sem nyer meg abból, mit megnyerni annyira óhajtott s meghal a nélkül, hogy látná, a ki neki legkedvesebb volt! Nem fájdalmasabb lesz-e ez reá nézve, mint maga a halál? Ha távol leszek, nem kell-e hozzá sietnem, nem kell-e mindent megtennem, mindent átszenvednem, hogy iránta e tisztet teljessem? És a ki oly közel vagyok most hozzá,

elmenjek-e, itt hagyjam-e őt?! Vajjon birja-e, ki-birja-e visszatértemig?!“

Nem, ő semmi ilyent nem beszélt és nem gondolt, hanem az Isten félelmét a vér kötelékénél előbb becsülve, úgy gondolta, hogyha a zivatarok megmutatják a kormányost, a veszélyek a vezért, a megpróbáltatás napjai megmutatják a papot. „Mindenek, mondotta, zsidók és pogányok, ránk tekintenek; ne szégyenítsük meg reményüket; ne nézzük közönyösen a nagy hajótörést, hanem Istenre bízva mindent, életünket is ajánljuk fel. És nézzétek a pap nagylelkűségét és Isten jóságát: mindannak birtokában volt, a mit feláldozott és hogy megnyerje buzgóságának jutalmát, azután nagyobb örömet talált, mint a mit remélt. Hogy megmentse a várost, arra szánta magát, hogy az ünnepet idegen földön, övéitől távol tölti; de Isten őt visszahozta a húsvét előtt, hogy velünk ünnepeljen, hogy elvegye jutalmát és annál édesebb örömet érezzen. Nem félt az év ez időszakától és valóban egész útja alatt nyári idő uralkodott. Nem vette számba korát és a hosszú utat, mint egy ifjú ember, oly könnyen tette meg. Nem gondolt testvére halálára, e gondolat nem gyöngítette; és visszatérve, életben köszönthette őt; mindent megtalált, a mit odaáldozott. Így a papnak dicsősége lett mind az Isten szemei, mind az emberek előtt; és a mi a császárt

illeti, nagyobb dicsőséggel ékesítette őt e tény, mint a legfénylőbb császári jelvény. Mindenek előtt nyilvánvaló lett, hogy ő a papnak megadta azt, a mit senki másnak meg nem adott; és hogy a legnagyobb készséget mutatta abban, hogy nekünk kegyelmet adjon és haragját szüntesse. De hogy az uralkodó nagylelkűségét, a pap bölcseségét és ezeknek felette az Isten jóságát jobban megismerjétek, engedjétek meg, hogy valamit mondjak el az ott folyt beszélgetésből. Én csak azt mondom el, mit azok egyikétől hallottam, a kik bent voltak a palotában, mert atyánk maga semmit nem beszélt el, sem kicsi, sem nagy dolgot, mert Pál nagylelkűségét követve, jótetteit mindig elrejtí. Azoknak, kik kérdezték, hogy mit mondott a császárnak, hogyan beszélte reá, haragját hogyan csillapította le, így felelt: „Nem, mi semmivel se járultunk ahhoz; Isten meglágyította szivét és a császár maga csillapította le haragját; maga engesztelődött meg, még mielőtt csak egy szót is szóltunk volna s a történetről beszélve, annyira indulatosság nélkül mondotta el a mik történtek, mintha más s nem is ő lett volna, a ki haragra gerjedt.“ De a mit atyánk szerénységből elhallgatott, az Isten világosságra hozta azt. Hogyan történtek e dolgok? egy kissé előbből kezdve feltárom előttetek.

A mint atyánk a várost elhagyta és oly nagy

és általános csüggetegségben hagyott hátra, ő még inkább szenvedett, mint mi, a kik a legnagyobb veszélyben voltunk. Utközben találkozott a megbizottakkal, kiket a császár a dolgok megvizsgálására küldött és a mikor tőlük küldetésükről értesült, előszámlálva mind azt a rosszat, mi a városban esett, a zavargásokat, lázadást, menekülést, ijedelmet, aggodalmat, veszélyt, megeredtek könnyei és megszaggatva érezte keblét; mert az atyákat mindig szomorúság fogja el, mikor a szenvedésben nem lehetnek gyermekeik oldala mellett. Így szenvedett ez oly gyöngéd atya is, sirt nemcsak azért, hogy velünk e szerencsétlenség esett, hanem azért is, hogy távol van tőlünk, kik a szerencsétlenséget szenvedtük; de ez a fájdalom is a mi üdvünkre szolgált. Mert miután a császár követeit értesítette, még inkább könnyezett, még buzgóbban könyörgött Istenhez, az éjszakákat álmom nélkül töltve, folyton imádkozva, hogy az Isten segítse meg a várost szenvedésében, a császárt pedig szelidítse elhatározásában.

Mikor a nagy városba érkezett és a palotába ment, megállott a császártól távol, némán és sirva, fejét lehajtva, arcát eltakarva, mintha ő lenne a rendetlenség, a lázadás oka. Magatartása, tekintete, sóhajai által könyörületre akarta őt indítani, mielőtt hozzá beszélne. Mert a vétkesek előtt csak egy út

marad, hogy kegyelmet nyerjenek, az, hogy hallgassanak és védelmükre semmit ne mondjanak. Ő azt akarta, hogy először a császár hangulatát megváltoztassa, haragját elűzze, indulatát lecsendesítse, hogy így készítse elő védőbeszédének útját; és úgy is lett. Mint Mózes, mikor a nép vétkezett, a hegyre ment és némán maradt, míg az Isten beszélt először, azt mondva: „Hadd hogy én cselekedjem és kiirtom e népet“, úgy tett atyánk. A császár őt sirva s fejét meghajtva látván, ő közeledett először és beszédéből kiértett, hogy atyánk könnye minő érzelmet keltett benne. Nem mutatott sem méltatlankodást, sem haragot, hanem szomorúságot; nem fölindulást, hanem nyugodtságot, vagy még inkább mély fájdalmat.

Meg fogjátok látni, hogy igazat beszélek, ha halljátok, hogy mit mondott. Nem azt mondotta: „Ah mit, te e gonosz, élni nem méltó emberek követeként jössz hozzám, e zendülők, e lázadók követeként, kik akárminő büntetést megérdemelnek!“ Nem, nem így beszélt, beszéde jóindulattal és fenséggel teljes volt; elészámlálta jótéteményeit, melyekkel uralkodása ideje alatt elhalmozta a várost és mindeniknél utánna tette: „Ezt érdemlem-e én azért? Mily igaztalanúl akartak rajtam boszút állni. Minő kicsiny vagy nagy dolgot vethetnek szememre, hogy ennyire megsértettek s nemcsak

engem, hanem azokat is, kik már halottak, eltávoztak a földről. Nem elégedtek meg, hogy haragjukat kiöntsék az élők ellen; azt hitték, hogy nem mutatnak elég bátorságot, ha nem gyalázzák meg azokat is, kik a sirban nyugsznak. Mi igazságtalanok voltunk irántuk, a mint ők hitték; de akkor is meg kellett volna kimélni a halottakat, kik irántuk nem követtek el semmi igazságtalanságot, kiknek nem lehet szemére vetni, mit nékem vetnek szememre. Nem elébb helyeztem-e e várost minden más városnál? Nem kedvesebb volt-e nekem, mint akár szülővárosom? Nem adtam-e szüntelenül tudtotokra azt az óhajomat, hogy városotokat látni vágyom, nem fogadtam-e azt minde nek színe előtt, hogy meglátogatom?”

Ekkor atyánk keserűn sóhajtva és még inkább könnyezve, nem tartóztathatta magát vissza a beszédétől, mert látta, hogy a császár védelme vétünkét csak növeli, hanem keble mélyéből szomorúan felsóhajtott és így kezdett beszélni:

„Oh császár, mi elismerjük a jóindulatot, melyet városunk iránt mutattál, nem tagadjuk azt; és sajnáljuk főleg, hogy az ördögök megirigyelték a téled annyira kedvelt várost, hogy hálátlanoknak látszottunk jóltevőnk iránt, hogy jóakaratu uralkodónkat felingereltük. Ha földig leromboltatod, ha felégetteted a várost, ha lakóseit kivégezteted, ha

bármit téssz, a mit csak gondolni lehet, akkor sem lenne boszúd vétkünknek megfelelő; megelöztünk, mi oly büntetést szenvedünk, mely rosszabb mint ezer halál. Mert van-e keserübb annál, mint mikor egy jóltevőt sértettünk meg, s az egész világ tudja ezt és a legnagyobb hálátlanságot hányja szemünkre? Ha barbárok özönlötték volna el városunkat, falait lerombolták, házait felégették volna és lakóit elhurezolták volna fogságba, ez kisebb baj lenne. Miért? Azért, hogy te élvén és jóakarotodnak annyi bizonyosságát adván, remélhetnők, hogy mind e rosszszak elmúlnak és hogy előbbi fényünket viszszyanyerjük s még fényesebb szabadság birtokába jutunk. De most, hogy jóindulatod tőlünk elfordúlt, jóságod, mely biztosabb volt reánk nézve, mint erős fal, kialudt, kinél keresünk a jövőben menedéket, kire tekintsünk, miután édes jó urunkat, elnéző atyánkat magunkra megharagitottuk? A történt dolgok megbocsáthatlannak látszhatnak előtted, de nekik a legkinzőbb szenvedést kell kiállaniok; nem mernek szemébe nézni egy embernek is, nem nézhetik szabad szemmel a napot se, a szégyen miatt le kell sütni mindenütt szemüket, eltakarni nézésüket. Minden szabadságtól megfosztva, szerencsétlenebbek, mint a legutolsó rabszolga; a legnagyobb gyalázatot kell türniök, és a mikor rossz tetteiknek nagyságára, lázadásuk szé-

gyenletes voltára gondolnak, eláll a lélekzetük; mert fel van ellenük háborodva a földnek minden lakója, a kiknek vádjai sokkal keserűbbek, mint annak a szemrehányásai, a kit megsértettek.

De hogyha te akarod, oh császár, a seb meggyógyúlhat, mind e rosszakra van gyógyszer. Gyakran magán emberek közt a legnagyobb sértések nagy egyetértésnek lesznek alapja. E pontra érkezett a mi ügyünk is. Mikor Isten az embert teremtette és a paradicsomba helyezte és nagy boldogságot adott neki, az ördög ezt nem tudta elviselni, megírgyelte az embert és azt tette, hogy az ember elveszítse a boldogságot, mely neki adatott. De Isten nemcsak hogy nem hagyta el akkor, hanem a paradicsom ellenében megnyitotta néki a mennyet, megakarván mutatni ezzel jóságát az ember iránt és az ördögöt annál inkább megbüntette. Tégy te is így. Mindent elkövettek az ördögök, hogy megfoszszák jóakarotodtól a várost, melyet annyira kedveltél. Most tudva ezt, állj rajtunk boszút, a mint tetszik, de ne foszsz meg régi barátságodtól. Sőt azt mondom, a mi neked csodálatosnak látszhatik, tanusíts városunk iránt még nagyobb kegyet, helyezd azt a neked kedves városok között az elsők közzé, ha meg akarod büntetni az ördögöket, a kik e gonoszságot művelték. Ha lerontatod, ha kiirtod, a föld színéről eltörlöd, csak azt teszed,

a mit azok régóta óhajtának; de ha haraggal alább hagysz, ha megigéred, hogy a város iránt azt a jóindulatot tanusítod, mint azelőtt, halálos csapást mérsz reájuk és a legkegyetlenebb büntetéssel sújtod, megmutatván, hogy nem csupán hogy nem nyertek eselükkel semmit, hanem minden másként történt, mint a hogy ők akarták. Igazságos, hogy így cselekedj, hogy könyörülj a városon, melyet az ördögök a te barátságod miatt irigyeltek meg. Mert hogyha nem szerettél volna annyira, nem lettek volna oly féltékenyek reánk. Lehet, hogy a mit mondtam, előtted csodálatos, de mégis igaz: hogy miattad, rokonszenved miatt szenvedtük e rosszsakat. És ama szavak, melyeket igazolásodra mondtál, nem sokkal keserűbbek-e, mint égés és rom?

Azt mondd, oly sérelmet szenvedtél, a milyent egy elébbi uralkodó sem szenvedett. De ha akarod, oh legjobb, legbölcsebb és legkegyesebb császár, e sérelem fénylőbb és szebb koronát adhat neked, mint a milyen a császári korona. Mert e korona nemcsak a te erényednek bizonyítéka, hanem az ő bőkezűségének is jele, a ki azt adta; de azt a koronát, melyet neked a kegyesség fon, csak magadmagadnak és bölcseségednek fogod köszönni: a világ nem fogja e drágaköveket úgy bámulni, mint a hogy fogja dicsérni a harag feletti uralmadat.

Ledöntötték szobraidat? még nagyszerűbbeket fogsz állítani. Ha megbocsátasz azoknak, a kik megsértettek, ha minden bosszúállásról lemondasz, nem érez vagy arany, vagy gyémántos szobrot emelnek a köztéren, hanem emelnek oly emléket, mely minden anyagnál becsesebb, hol kegyességgel és jószággal felöltöztetve jelensz meg. Lelkében emel neked mindenki emléket, és annyi szobrod lesz, a hány ember a földön. Nemcsak mi, hanem utódaink és a kik ő utánuk jönnek is, hallani fogják e történelmet; s csodálni és szeretni fognak, mintha maguk fogadták volna jótéteményedet. És hogy nem hizelgésből beszélek, hanem hogy az valóban így is lesz, egy régi történetet mondok el, mely arra tanít, hogy hadsergek, fegyverek, gazdagság, alattvalók sokasága nem adnak oly fényt a császároknak, mint a lélek jósága és bölcsesége.

A boldogult Konstantinosról beszélnek, hogy egyszer a mikor képét megkövezték, és őt sokan arra biztatták, hogy büntesse meg a tetteseket és álljon bosszút azért, hogy arcát megsebeztek, kezével homlokát végig simítva és kedvesen mosolyogva, így felelt: „Nem veszem észre, hogy megsebeztek volna, sem fejem, sem arczom nincs megsértve“.

Azt mondják, hogy e feleletre tanácsosai elpirúltak, s megszégyenülve elálltak a rossz tanácstól. Azt a mondást még ma is tiszteletben tartják, az

idő se nem gyöngítette, sem el nem törülte e bölcsesség emlékezetét.

Mely diadaljelvény lenne annál fénylőbb? Konstantinos sok várost alapított, sok barbárt legyőzött, de mindezek elfeledve, míg ama felelete hangzik mind e mai napig és azt ismerni fogják utódaink és a kik ő utánok jönnek is. És a mi csodálatra méltó, nemcsak az, hogy ismerni fogják, hanem hogy a kik újra mondják és a kik hallgatják, dicsérrettel és áldással kísérik. Senki, a ki hallja, nem tarthatja vissza magát, hanem fölkiált és dicséri őt, a ki azt mondta és ezer jót kíván a távozottnak. Hogyha ily dicsőséget nyert az embereknél, mily koronát érdemel ki a jóságos Istennél?!

De szükséges-e Konstantinost és más példát idéznem, mikor reád és a te szép cselekedeteidre hivatkozhatom? Emlékszel, mikor nem rég ugyanez ünnep szakában te egy levelet bocsátottál ki, melyben megrendelted, hogy a foglyokat ereszsék szabadon és vétkeikre adjanak kegyelmet és mintha ez nem lett volna elég arra, hogy jóságodat bizonyítsa, leveledben azt mondottad: „Hogy nem hivatok, hogy nem kelthetem ki a sirból a halottakat, hogy nem hozhatom vissza a jelen életre!“ Emlékezz most e szavakra. Im itt a pillanat visszahívni a halottakat, felkelteni a sirból és visszaadni az életnek. Mert e szerencsétlenek már halottak, sőt

mielőtt itéleted kimondanád, az egész város a pokol kapujánál áll. Emeld ki hát sirjából; teheted azt pénz nélkül, késedelem, fáradság nélkül; csak egy szót kell hogy szólj, hogy a várost kihozod a sötétségből, a melybe vettetett. Oh tedd, hogy a város neveztesse oly néven, mely a te kegyességedet hirdeti; mert nem fog több hálával viseltetni első alapítója iránt, mint te irántad, a kinek szava megmenti. A ki létre hívta, elhagyta e földet, míg te föl fogod emelni a várost, azt a nagy és hatalmas várost, mely a hosszú jóllét után egyszerre a mélységbe taszított. Ha ellenség foglalta volna el, ha a barbárok ütöttek volna rája és te megszábaditanád, ez is csodálatos volna; de nem annyira, mint az, hogyha most megkiméled. Mert sok császár és sokszor mivelte az első dolgot, de az utóbbi csak te, egyedül csak te mivelnéd és először és minden várakozáson felül. Védeni az alattvalókat, ebben semmi csodálatos, semmi rendkívüli nincs, ez mindennap előforduló dolog; de oly nagy és olyan sértést szenvedve megfékezni a haragot, ez az emberi természetet felülmúlja.

Gondolj arra, hogy most nem csupán a város sorsára kell határoznod, hanem saját dicsőségedre, s még inkább az egész kereszténységre nézve is. A zsidók, a pogányok, az egész világ, maguk a barbárok is — mert ők is tudják e dolgokat —

szemüket mind rád függesztik, várják, hogy minő ítéletet mondasz. Ha szelidet és jóságosat, dicsérni fognak téged és dicsőíteni az Istent és egymás közt azt fogják mondani: „Oh mily hatalmas van a kereszténységnek! viszzatartja, megfékezi azt az embert, kihez nincs hasonló méltóságra a földön, ki ura annak, hogy mindent leromboljon, mindent elpusztítson; megfékezi, arra tanítja, hogy mérsékletet, hogy bölcseséget tanúsítson, a milyent egy magán ember sem tanúsítna. A keresztények Istene valóban nagy, az embereket angyalokká változtatja és minden természeti szükségességen felülemeli.

Ne fogjon el fölösleges félelem; ne hallgass azokra, a kik azt mondják, hogy más városok kevésbé lesznek ezután engedelmeseek, hogy tekintélyedet megvetik, ha Antiochiát meg nem bünteted. Hogyha néked nem volna hatalmad arra, hogy őket megbüntesd, hogyha a vétkesek diadalmaszkodhatnának erőszakkal feletted, hogyha hatalmuk a tieddel egyenlő volna, akkor talán lenne értelme aggodalmadnak; de a mikor meg vannak rémülve s az ijedtségtől csaknem halottak, mikor az én személyemben lábaidhoz borúlnak, mikor mindennap várják, hogy a mélység nyílik meg előttük, mikor égre tekintve Istenhez közös imákat küldenek, könyörgésükkel hozzám csatlakoznak, hogy küldetésemben az Isten megsegítsen: avagy nem fölös-

leges-e a félelem? Ha azt a rendeletet adnád, hogy őket kiirtsák, nem szenvednének annyit, mennyit most folytonosan félelemben élve, egész nap remegve szenvednek: jön az est és nem tudják, hogy fogják-e a reggelt látni, felvirrad és nem bizonyosok, hogy meg fogják-e az estét érni. Hányan esnek a vadállatok martalékaúl, míg a pusztát keresik és menekülnek félre való helyekre, s nem csupán férfiak, hanem gyermekek s szabad és magasrangú nők, kik napokon és éjeken keresztül üregekbe, barlangokba rejtőzködnek! Egy új fajtájú fogság kerítette hatalmába a várost. Épületei és erősségei állanak, de azért szerencsétlenebb, mint felgyújtott városok; egy barbár se ütött be, egy ellenség sines benne, de lakói azért nyugtalanabbúl érzik magukat, mint elzárt foglyok; még a falevél rezgésére is futva menekülnek. Minden nép tudja ezt és ha lerombolva látnák e várost, ez nem lenne rájuk nézve oly erős leczke, mint mostani szerencsétlenségének hallása. Ne hidd azt hát, hogy más városok kevésbé lesznek engedelmesek. Hogyha a más városokat lerombolnád, ez kevésbé lenne rájuk tanulságosabb, mint a bizonytalan jövő várása, mely leczke üdvösebb, mint akárminő kemény büntetés.

De ne tartsd hosszason a várost e nyomorult állapotban, hanem engedd, hogy végre lélegzeljen.

Büntetni az alattvalókat, vétkükért boszút állani könnyű, nem nehéz; de megkimélni azokat, a kik sértettek, megbocsátani azoknak, kik megbocsátatlan vétket követtek el, azt egy ember alig tudja tenni, még kettő együtt is alig, főleg a mikor a császár az, a kit sértettek. Nem nehéz egy várost félelem által féken tartani; de megnyerni mindenkinek szeretetét, rokonszenvet kelteni minden alattvalóban császárságod iránt, odavezetni, hogy imádkozzanak nemcsak közösen, hanem egyenként is dicsőségedért, ez nehéz. Ha valaki sok kincset költené, ha hadsergeket hozna mozgásba, ha a mit csak lehet, mindent megtenne, nehezen tudná mégis megnyerni annyi embernek rokonszenvét; de te megnyerheted könnyen, fáradság nélkül; a kik jótéteményeidet fogadják és a kik hallják, egyformán jóindulatot fognak érezni irántad. Mily kincset nem adnál, mennyi fáradságot nem áldoznál azért, hogy egyszerre megnyerd az egész világot, tiszteletet kelts azokban, a kik élnek és azokban, a kik ezután születnek, hogy reád annyi jót kívánjanak, mint saját gyermekeiknek?! És hogy ha ilyen a jutalmad az emberek részéről, gondoldj arra, hogy mily jutalmat fogsz nyerni Istentől, nemcsak a te nemes cselekedetedért, hanem azokért is, melyeket jövőben a te példád után tesznek.

Mert hogyha valaha ilyen dolgok ismétlődnének

— a mit nem óhajtok — és a megsértett uralkodók boszút akarnának állani a sérelemért, a te kegyesség, mérsékleted nagy leczke, hathatós buzdítás lesz rájok nézve; pirulni és szégyenkezni fognának, hogyha a mikor ilyen példa áll előttük, azon alól maradnak. Te mestere léssz a jövőndő uralkodóknak és felül fogsz állni rajtuk még akkor is, hogyha ugyanazon bölcseségnek a legmagasabb fokára emelkednek is. Mert nem ugyanaz a dolog ily jóságra az első példát adni, vagy pedig a szemünk előtt való példa nemességét követni. Azért bárminő emberséget, bárminő kegyességet tanusítanak is utódaid, neked részed lesz az ő jutalmukban is; mert a ki ültette a fát, annak kell tulajdonítani a gyümölcsöt is. A te kegyességed jutalmát senki nem oszthatja meg veled, az egyedül a te érdemed; de ha jövőben mások ugyanazt a kegyességet mive-lik, egyenlően osztozol velük a dicsőségből, ugyanazt a részt nyered, mit a mester tanítványai sikeréből. És ha senki se is követné példádát, nevednek dicsérete és áldása nemzedékeken keresztül akkor is mind növekedni fog.

Gondolj arra, mily szép dolog lesz, hogy az utódok hallani fogják, hogy a mikor egy nagy város megérdemelte a büntetést és boszút, mikor mindeneket félelem fogott el, mikor hadvezérek, kormányzók és bírók nem merészeltek e szerencsét-

lenekért egy szót is szólni, egy öreg ember, Isten papságával felruházva hozzád jön és őt, kinek a hatalom adatott, csupán megjelenése és magaviselete által megindítja és az uralkodó Isten törvényeit tisztelve, megadja neki azt, mit senki más alattvalójának meg nem adott volna. Mert, oh császár, a város nem közönséges tiszteletet tanusított irántad abban, hogy e követségbe engemet küldött; ezzel a legnagyobb és legszebb bizonyosságát adta annak, hogy te az Isten papjait, az ő gyöngeségeik mellett is, inkább becsülöd, mint az alattad levő egész birodalom. De nem csupán a város lakói részéről küldettem, hanem őket megelőzve, az angyalok közös ura küldött engem, hogy a te jóságos és kegyes lelkednek e szavakat mondjam: „Hogyha megbocsátjátok az embereknek az ő vétkeiket, megbocsátja nektek is a ti mennyei Atyátok“. Gondolj hát arra a napra, a melyen számot kell adni cselekedeteinkről; gondolj arra, hogyha te valami vétket követtél el, eltörülheted fáradtság nélkül az ítélet által, melyet most kimondasz.

Mások, a mikor követségbe mennek, aranyat, ezüstöt visznek és hasonló ajándékokat; én a te trónod elé a szent törvénnyel jöttem és minden ajándék helyett ezt nyujtom át neked és azt kérem, hogy kövesd Mesteredet, ki bár minden nap megsértjük őt, nem szünik meg abban, hogy azokat

a jótéteményeket, a melyek tőle jönnek ránk, mindnyájunkra kiáraszsa. Ne szégyenítsd meg reményeinket s ígéreteinket ne utasítsd vissza. Azt is megmondom neked és másoknak is: hogyha hajlandó vagy arra, hogy kibékülj a várossal, hogy jóindulatodba visszafogadd, hogy jogos haragoddal felhagyj, teljes bizalommal térek vissza; de hogyha szivedből száműzöd Antiochiát, nemcsak hogy nem térek oda vissza, nemcsak hogy földjét nem fogom soha újra látni, de megtagadom örökre és más városnak leszek lakója. Nem fogom hazámnak tekinteni többé azt a várost, a melylyel te, az emberek közt a legjobb és legkegyelmesebb, nem akartál kibékülni és békét kötni.

Ezek és a miket azután mondott, annyira megindították a császárt, hogy vele is ugyanaz történt, a mi régen Józseffel. József, a mikor testvéreit látta, csaknem sirásra fakadt, de hogy nehogy felfedezzék, megindultságát elrejtette; éppen így a császár is valóban sirni akart, de könnyeit visszattartotta azok miatt, a kik a palotában jelen voltak. Mindazonáltal végig nem tudta érzelmeit elrejtteni, akaratlanul is elárulta magát. A beszéd után, melyet hallott, nem volt szükség hosszú beszédre, hanem csak egy szót mondott, mi nagyobb fényt vet rá, mint gyémántos fényes koronája: „Oh, hát oly csodálatos, oly nagy dolog-e, ha mi elhall-

gattatjuk haragunkat azok iránt, a kik sértettek, a kik emberek, a mint magunk is azok vagyunk? Ha a föld ura, a világra jöve, értünk magát szolgává téve és azoktól keresztre feszítve, kik jótéteményeit élvezték, az Atyához imádkozott érettük, a kik keresztre feszítették és azt mondotta: „Bocsáss meg nekik, mert nem tudják mit cselekszenek“ — mi van abban csodálatos, ha mi megbocsátunk a szolgaságban társainknak?“

És hogy őszinték voltak e szavak, mutatják azok a dolgok, a mik azután következtek, mutatja különösen az, hogy a mikor atyánk ott akart maradni, hogy vele ünnepelje az ünnepet, ő azt mondta, hogy siessen haza, menjen polgártársaihoz. „Tudom, mondotta, hogy az ő lelkük most nyugtalan, hogy a szerencsétlenség megviselte: menj és vigasztald őket. Ha látják az ő kormányosukat, nem fognak emlékezni a mult zivatarára, hanem eltörlik az emlékét ama szomorú dolgoknak.“ És a mikor atyánk azt sürgette és kérte, hogy a császár küldje a saját fiát, hogy ezzel félreérthetetlenül mutatná meg, hogy szívéből száműzött minden haragot, ő így szólt: „Könyörögjete, hogy az akadályok elháríttassanak, a háboruskodás megszűnjék¹ és én magam fogok elmenni“. Lehetne-e lélek ennél kegyelme-

¹ Theodosiosnak ekkor háboruja volt a Makedoniába és Thrakiába betört barbárokkal.

sebb? A pogányok hát szégyenljék magukat, vagy inkább ne szégyenljék, de okuljanak; hagyják el vétkeiket s jőjjenek a kereszténység hatalmához és tanulják meg a császártól és atyánktól a mi törvényünk bölesességét.

A kegyes császár nem érte be ezzel; hanem mikor atyánk a várost elhagyta és átszelte a tengert, nyugtalanzkodván, gyors követeket küldött, nehogy véletlenül időt veszítsen s az ünnepet más helyt ünneplve, megfoszsza a teljes örömtől a várost. Mely gyöngéd atya tanusit ily gondosságot azok iránt, a kik őt megsértették? — De nem hagyhatom el, hogy egy más igaznak is a dicséretére ne szóljak.¹ Miután elvégezte atyánk e dolgokat, nem törte magát, mint tette volna egy más, ki dicsőségére féltékeny, hogy maga hozza a levelet, a melynek a mi szomorúságunkat el kellett osztatni; mivel lassan jött, azt akarta, hogy egy gyors lovas előre érkezzék és adja hirül a városnak az örömdetes ujságot, hogy visszatérésének kése delme ne hosszabítsa lehangoltságunkat. Neki csak egy dologra volt gondja csupán, nem arra, hogy maga-maga hozza a jó és örömteljes hirt, hanem hogy városunk minél hamarább szabadon lélegzeljen.

¹ Flabiánoséra.

Ti koszorúkkal diszítettétek fel ekkor a piacot, fáklyákat gyújtottatok, a házak elé lombsátorokat vontatok, ünnepeltetek úgy, mintha Antiochia újra alapítottatott volna. Ünnepeljétek mindig a jövőben is, de másképpen; ékesítsétek fel magatokat nem virágokkal, de az erény koszorujával; gyűjtsatok fáklyát lelketekben, a jó munkák fáklyáját és örvendeztetek szellemi örömmel. Ne szünjünk meg soha e dolgokért, a melyek lettek, hálát adni Istennek; ne szünjünk meg mély háládatossággal adózni nemcsak azért, hogy a veszélyt megszüntette, hanem azért is, hogy megengedte, hogy az megtörténjék, mert e két dologgal ékesítette meg városunkat. Beszéljétek el mindezeket, mint a próféta mondja, a ti fiaitoknak, hogy az ő fiaik beszéljék az ő fiaiknak és ezek a következő nemzedékeknek, hogy mindazok, kik a világ végéig jöni fognak, ismerjék Istennek ama jóságát, melyet e városnak részül juttatott s mondjanak minket boldogoknak, a kik ilyen kegyelmet élveztünk és csodálják a mi urunkat, ki a szerencsétlen, lesújtott várost fölemelte . . . és mindabból, a mik történtek, merítsenek maguknak buzdítást a bölcseségre. Így a mi dolgainknak az ismerete nemcsak reánk nézve lesz hasznos, hogyha folyton emlékezetünkben tartjuk, hanem azokra nézve is, a kik mi utánunk következnek. Mindezeknek a dolgoknak utángondolva és nem-

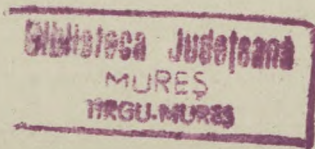
csak a rossz eltávolítását, hanem a rossz megengedését is nézve, adjunk hálát a jószágos Istennek, hogy a szent iratokból és a velünk történetekből megtanultuk, hogy ő a dolgokat mindig a mi javunkra igazgatja azzal a jószággal, mely az ő sajátja és vajha mi örvendezők erre gondolva, törekednénk megnyerni a mennyeknek országát is a mi urunk, a Jézus Krisztus szerint, a kié a dicsőség és hatalom, most és mindörökké.

Ámen.

CHRYSOSTOMOS BESZÉDE EUTROPIOS ÉRDEKÉBEN.*

Mindig, de most különösen elmondhatjuk: „Feltette nagy hijábalóság, ezek mindenek hijábalóság!” Hol vannak a tanácsosság fényes jelvényei? Hol az égő fáklják és az örömrivalgások, a táncz, a lakomák, a nagy ünnepek? Hol vannak a koszorúk, a lobogók, a díszek, a város zaja, a circus diadalai, a nézők hizelgése? Mind-ezek eltűntek. Jött a rettentő szélvész és elsöpörte a leveleket; a mit látunk, lefosztott, gyökeréig megingatott fa; a zivatar megsemmisítéssel fenyegetve a legutolsó szálaiig megreszkettette. Hol vannak a család barátok, a vendégeskedés, a nagy

* Eutropios, előbb rabszolga, ministere lett Arkadios császárnak és nevében kormányozta Keletet. Verseny társát, Rufinust kegyvesztetté tette és száműzte az udvar főbb személyiségeit s folyton üldözte a keresztényeket. Nem hallgatván az erényes, derék Chrysostomos bölcs tanácsaira, bukását készítette elő. Egyik teremtménye, Gainas és Eudoxia császárné, kit ő adott férjhez Arkadioshoz, egy nagyszámú pártnak az élére állanak s a népet és a katonaságot, mely

ebédek, az élödsi rajok, az egész nap folyamként ömlő bor, a jó asztal eme finomságai, hol vannak a hatalom udvarlói, kiknek minden cselekedete, minden beszéde csak kegyet hajhász? Mindezek csak éjszaka, csak álom voltak. Eljött a nap és mindezek a semmiségbe veszttek. Tavaszvirágok voltak és a tavasz eltünvén, elhervadtak, árnyék voltak és elmultak, füst és elszállottak, könnyű lehelet és semmivé lettek, törékeny eszköz s szétmentek. Mondhatjuk hát, ismételhetjük szüntelenül a szentírásnak eme szavát: „Felette nagy hijábalóság, ezek mindenek hijábalóság!” Ezt az ígét fel kelle nekünk irnunk mindenüvé, fel kellene irni a falakra, ruházatunkra, fel a piacz helyeire, fel házainkra, az útakra, kapuinakra, fel a bejáratokra és mindenek felett be kellene azt irnunk, vésnünk szivünkbe, hogy azt szemléljük örökösön. Mert az embereknek nagy része a dolgoknak csalárdságait s a képmutatást, az álarczokat igazságnak veszi, azért minden nap, minden evésnél, reggel

zsarnoksága miatt éppen úgy el volt keseredve, ellene föllázítják. A császártól számüzve, egy templomba menekül, a honnan a nép ki akarja ragadni. Ekkor mondotta Chrysostomos, ki a konstantinápolyi püspökségre emelését néki köszönhetette, ez ékesszóló beszédet. A támadók visszavonulnak s Eutropios elhagyja menedékhelyét. De később aztán elfogták és lefejezték Chalcedoniában 399-ben. E beszéd egyike az ékesszólás legszebb remekeinek.

és estve, minden öszszejövetelnél e szavakat kellene egymásnak ismételve mondani: „Felette nagy hijábavalóság“.

Nem mondtam-e néked szüntelenül, hogy a gazdagság mulandó? De te nem hallgattál meg. Nem mondtam-e, hogy a gazdagság háládatlan szolgálja? De te nem akartad elhinni. És im a tapasztalás megmutatta, hogy nemcsak mulandó és háládatlan, hanem még emberölő is; mert ez mivelte azt, hogy most félve, remegve állsz itt. Nem mondtam-e, midőn oly gyakran tettél szemrehányást, a miért megmondtam néked az igazat, hogy én inkább szeretlek, mint azok, a kik neked hizelgően beszélnek, hogy téged intve több érdeklődést tanúsítok irántad, mint azok, kik csak szépet mondanak? Nem tettem-e hozzá azt is, hogy a barát sebzése nagyobb bizalmat érdemel, mint az ellenség ölelése? Hogyha sebzéseimet elszenvedted volna, kedveskedéseik nem szülik néked ezt a halált, mert sebzéseim egészségre vezetnek, öleléseik pedig okoztak gyógyíthatlan bajt. Hol vannak most pohárnokaid? hol azok, kik a sokaságot távolították el útaból, kik mindenütt és szüntelenül dicséreted zengték? Menekültek, megtagadták barátságodat; mikor veszedelemben vagy, biztonságukat keresik. Nem így mi. Mi nem futottunk el, mikor kedvetlenül bántál velünk és most hogy aláestél, körül-

veszünk, védelmezünk. Az egyház, a mely ellen harcoltál, keblét nyitja meg és befogad; a színházak, melyeknek annyi előnyt adtál, melyekért annyiszor gerjedtél fel ellenünk, elárultak és elvesztettek. Mi nem szüntük meg néked mondani: Miért tészszerű így? Az egyház ellen dühöngsz és mélységbe rohansz; de nem tarthatott semmi vissza. A circusok, miután gazdagságokat elnyelték, kést fentek ellened, és az egyház, mely oktalan haragodtól annyit szenvedett, oltalmadra siet.

Nem azért mondom ezeket, hogy lábbal taposam azt, a ki elesett, hanem, hogy megóvjam a bukástól azokat, a kik még állanak; nem a megsebzett sebeit akarom fölszaggatni, hanem azoknak változatlan épségét biztosítani, a kik még nem sebeztek meg; nem a hullámokon hányatottat akarom a tenger mélységébe alámeríteni, hanem tanítani azokat, a kik kedvező szél mellett hajónak és őket a hajótöréstől megóvni. Hogyan lehetséges ez, ha nem gondolunk az emberi dolgok változandóságára. Hogyha attól ő félni tudott volna, sohase lett volna áldozat; de miután nem tudott jobb lenni sem magától, sem mások által, ti kik gazdagságotokra vagytok kevélyek, legalább tanuljatok az ő szerencsétlenségéből, mert semmi sem oly bizonytalan, mint az emberi dolgok. Bármiképp is akarjuk kifejezni, hogy mily csekély valami

azok, mindig kevesebbet mondunk az igazságnál; mondjuk füstnek, pehelynek, álomnak vagy akár tavaszvirágoknak, mondjuk bármi egyébnek, azok oly mulandók és a semminél is semmiebbek. Eléggé láthatjuk az ő példájából, hogy semmiségük mellett, még veszedelemmel is környeznek. Ki emelkedett magasabbra, mint ő? Nem mult-e felül gazdagságban mindeneket? Nem jutott-e a legnagyobb méltóságokra? Nem félt-e, nem reszketett-e tőle a világ? S ime, mivé lett! Szerencsétlenebb, mint egy fogoly, szájalomra méltóbb, mint egy rabszolga, nyomorultabb, mint egy éhségemésztette szegény, mindennap látva az ellene élesztett kardokat, a mélységet, a veszthelyet, megjelenését halálának; azt sem tudja már, hogy valaha élvezte ama szerencsét; sőt világosságot se látnak szemei; nappal is sötét éjszakába temetve; e falak közzé bebörtönözve, minden látástól meg van fosztva. De minden igyekezetem mellett is, nem tárhatom fel szavakban elöttetek annak szenvedéseit, ki minden órán azt várja, hogy darabokra tépik. Ah de mi szükség is van itt beszédre, mikor kinjairól ő maga nyújtott képet? Mikor tegnap jöttek a palotából a katonák, hogy erőszakkal elvigyék, mikor futott, hogy menedéket találjon a szent edények mellett, arca ólomszinű volt és még mos is halott-halovány; fogai összszeverődtek, egész testében reme-

gett, hangja elakadt, nyelve megbénult, s mindez eléggé mutatta, hogy lelke meg volt dermedve. Nem azért mondom ezeket, hogy szerencsétlenségén tapossak, hanem hogy lelketeket megindítsam, hogy szájalomra gerjeszszelek, hogy elégedjétek meg azzal a büntetéssel, melyet már szenvedett.

Tudom, hogy vannak köztünk könyörtelen szívek, hogy még engem is gáncsolnak, hogy az oltárnál fogadtam: hogy ezeknek keményszívűségére hassak, azért tártam fel szenvedéseit. Mert mond kedves felebarátom, miért indulsz föl? Azért, feleled, mert a ki folyton harezolt az egyház ellen, az talált menedéket abban. De éppen ezért kell mindenek felett Istent dicsőíteni, hogy megengedte, hogy a ki ily nagy szükségbe jutott, megtanulja ismerni az egyház hatalmát és jóságát; hatalmát, mert az ellene folytatott harezok voltak azok, melyek oly nagy válságot idéztek elé; jóságát, mert üldözései ellenére is az egyház most pajzsával fedezi, szárnyai alá fogadva, veszélyen kívül helyezte; az egyház nem akar a multban elkövetett dolgokra emlékezni és keblét neki megnyitotta annyi gyöngédséggel. Ez a legszebb diadaljelvény, a legfényesebb győzelem, ez eszökre téríti a pogányokat, s megszégyeníti még a zsidókat is; az egyház a legfénylőbb arcot mutatja, hogy a mikor kezében van ellensége, annak életét megkiméli,

mikor azt mindenki elhagyja, mikor teljesen egyedül áll, mint gyöngéd anya, szentélyébe rejti, közbeveti magát az uralkodó haragja s a nép méltatlankodása és dühe ellen. Ime ez az, mi az oltárt megtiszteli. Minő tisztesség, mondjátok, hogy egy elátkozott, egy telhetetlen rabló öleli az oltárt? Ne beszéljeteK így ti, kik jól tudjátok, hogy a vétkes nő, az elátkozott s tisztátalan nő átka-rolta Krisztus lábait, s nem hogy ezért Jézust szemrehányás érte volna, hanem csodálat és legnagyobb dicséret; mert a nő tisztátalansága nem mocskolta bé Jézus tisztaságát, de a mocskok nélkül való embernek érintése megtisztította a vétkes nőt. Ne emlékezz hát a bántalmakra oh ember! Mi annak vagyunk szolgálói, a ki a kereszten azt mondotta: „Bocsáss meg nekik, mert nem tudják mit cselekesznek“. E menedékhelyet, mondjátok, le akarta rombolni törvényeivel és határozataival. De im a mostani helyzet értésére adta, hogy mit mívelt; ő maga az első, ki a tőle származott törvényt lerontotta, ő maga az egész világnak látványa lett, még hallgatása is beszél és mindeneknek azt mondja: Ne tegyetek oly dolgokat mint én, hogy ilyeneket ne szenvedjeteK. Szerencsétlensége által tanít minket, és az oltárt most dicsőség veszi körül, az oltár most mindenek felett félelmetesnek látszik, hogy a meglánczolt oroszánt tartja fogva.

Az uralkodó képe nemcsak az által látszik nagy-
nak szemeink előtt, hogy a trónon biborral és drága-
kövekkel ékitve ül, hanem az által is, hogy a bar-
bárok hátrakötött kezekkel előtte leomlanak és
lehajtják fejüket az ő hatalmas lábaihoz. Sietségtek,
összejöveletekkel eléggé bizonyítjátok, hogy nem
szükség titeket beszéddel győznöm meg. Mily szép
látvány előttem, mily fényes gyülekezet! Oly sok
nép, mint a mennyi a szent husvétii ünnepen seregel
össze. A szerencsétlennek még hallgatagsága is
hozzátok kiáltott s nyomorultságának szava erő-
sebben hallatszott, mint trombita hangja. És ti
lányok és aszszonyok, elhagyva otthonotokat, ti
férfiak a piacot, mind ide gyűltetek, hogy lás-
sátok az emberi természetet saját gyöngeségétől
legyőzve, az élet dolgainak hiábavalóságát mezte-
lenségében odaállítva, hogy szemléljétek eme meg-
bélyegzett homlokot, melyen tegnap még kevélység,
a gazdagságnak e rendes kinyomata ült, s ma
visszataszítóbb, mint egy ránczokkal borított öreg
aszszony arca, a nagyságnak minden jelét letörölte
a szerencsétlenség róla. Mert ily ereje van e sze-
rencsétlen napnak. A ki fénylett, a ki mindeneket
elhomályosított, ma a legutolsó az emberek között.
... A gazdag, ki e templomba jött, egy nagy lecz-
két fog tanulni példájából. Látva a magasból alá-
esettet, ki izgalomban tartotta az egész földet,

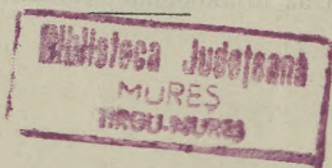
látva a félelemtől összehuzódottat félénkebbnek egy nyúlnál vagy békánál, látva szorosabban odakötte ez oszlophoz, mintha kötnék erős lánczok, a félelemtől odagyökereztetve, ijedtségtől, aggodalomtól remegve, alábbszállítja, elnyomja szívében a kevély vágyakat, s az emberi dolgok felett elmélkedve, melyekről kell elmélkednie, távozik innén, miután tapasztalta annak igazságát, mit a szentírás eme és ezekhez hasonló szavai mondanak: „Minden test olyan, mint a fű és az embernek minden dicsősége, mint a fűnek virága, megszárad a fű és annak virága elhull“, és „Mint a fű hirtelen kivágnak és mint a zöldelő fű elszáradnak“. „Az embernek napjai csak füst“. — A szegény pedig idejőve és e látványt szemlélve nem érzi alacsonynak sorsát, nem átkozza nyomorultságát, hanem szegénységét áldja, mert biztos menedéke, vihartól ment kikötője, megingathatlan védőfala van, és százszor inkább elébb becsüli, hogy ott, abban a helyzetben maradjon, a hol van, semmint egy pillanatra élvezze mind e jókat, hogy következőleg még életét is fenyegetve lássa. Érzitek-e, hogy nem kis nyereség, a mit ez idemenekült ember nekünk mindnyájunknak, gazdagoknak és szegényeknek, alázatosoknak s hatalmasoknak, szolgálknak és szabadosoknak tanít? érzitek-e, hogy mindenik úgy megy el, hogy magával viszi a gyógyszert, meggyógyul magától ettől a látványtól?

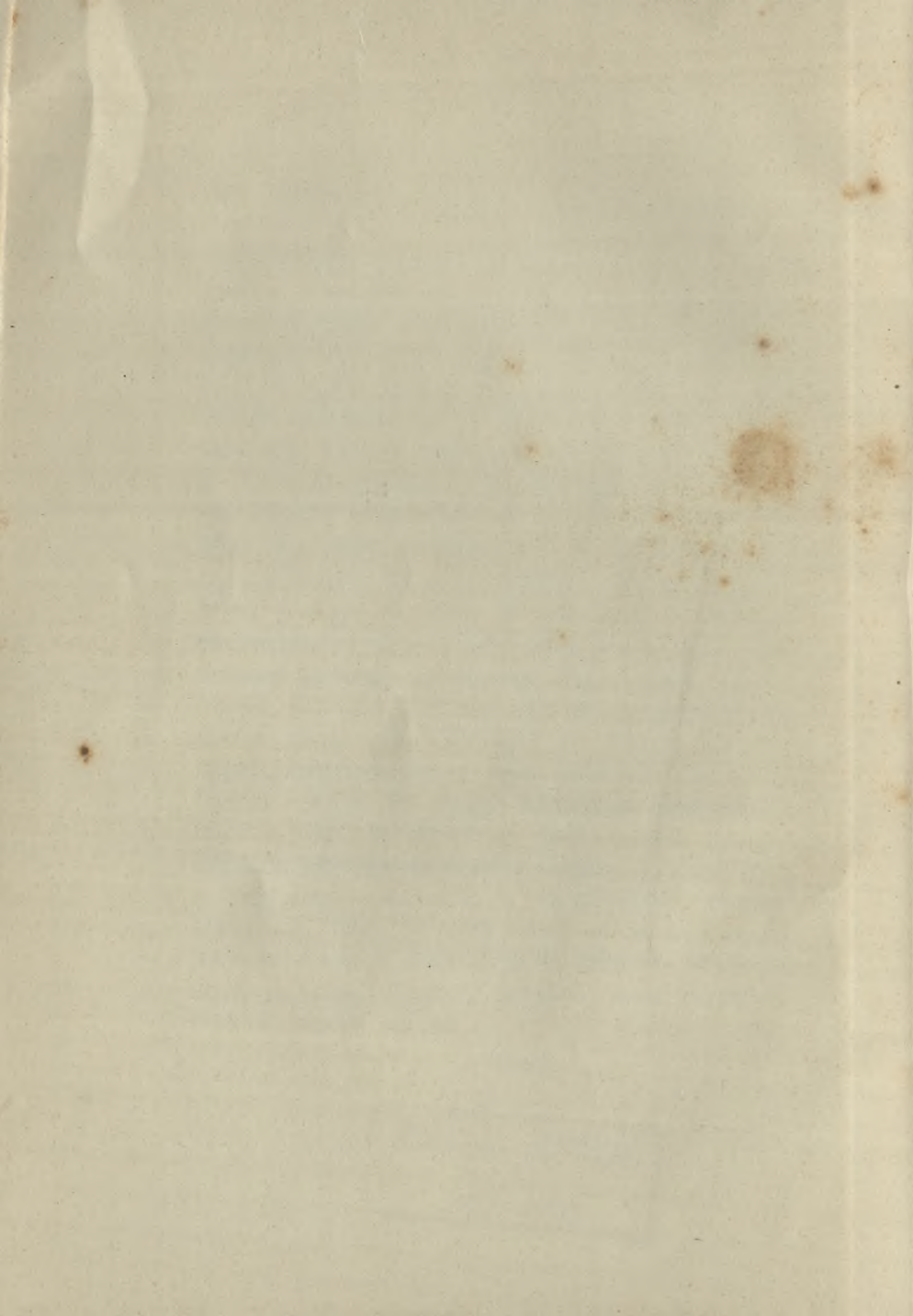
Lecsendesültek-e szenvedélyeitek, szünt-e haragotok? eltávolítottam-e szívetekből az embertelen érzést, könyörületességre indítottalak-e? Úgy hiszem; ezt látom arczotokból és a szemeitekből folyó könnyekből. S miután a szikla termékeny földdé változott, adjuk neki arról a szeretet gyümölcsét, hajtsuk ki számára a könyörületesség arany kalászt, boruljunk a császár lábaihoz, s még inkább, imádjuk Isten jóságát és kérjük, hogy szelidüljön a császár haragja, lágyuljon meg szíve, hogy így adjon néki teljes kegyelmet. S tényleg már azóta, hogy e szerencsétlen menedéket keresett e templomban, az uralkodó érzelmei nem kis mértékben változtak. Mert a mikor megtudta, hogy a vétkes e sérthetetlen helyre futott és a templom körül a sereg az ő tettei miatt lázongva, halálos büntetését kívánta, egy hőszerű beszéddel igyekezett a katonák dühét visszatartani, azt mondván, hogy neesak hibáira gondoljanak, hanem emlékezzenek arra is, mi jót tehetett, biztosítván, hogy ő maga hálával van iránta a jóért, s más egyebekért pedig megbocsát mint embernek. S a mint azok mégis kiabálva és zajongva a megsértett császár boszuállítását követelték, fegyvereiket forgatva a vétkes halálát emlegették, könnyes szemekkel folytatta és a szent asztalra hivatkozott, melyhez a bűnös menekült, mely azt védi és így az ő lázongásukat is lecsillapította.

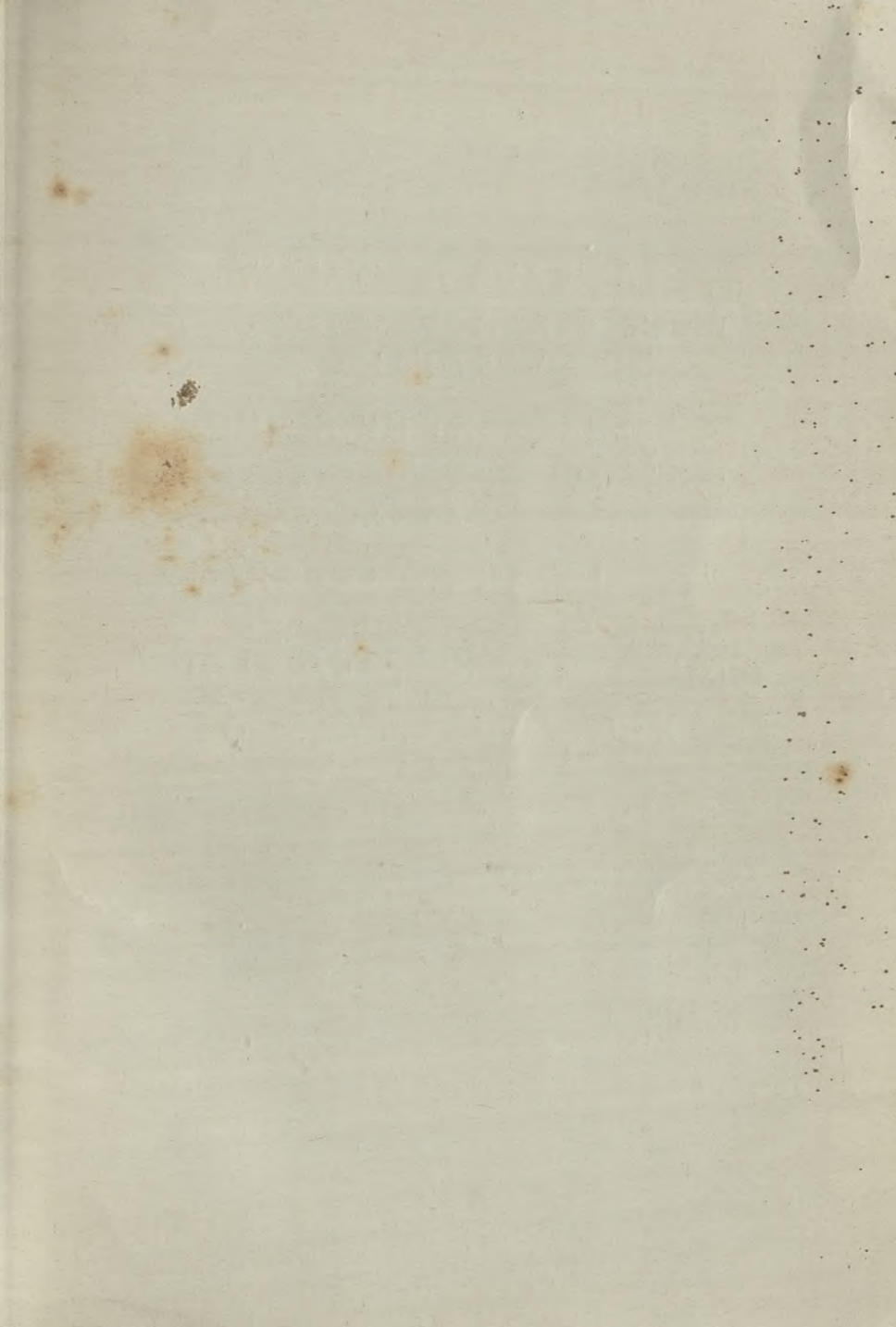
De a magunk részéről is tegyünk valamit. Mily megbocsátásra lesztek ti méltók, hogyha a fejedelem feledi a bántalmakat, melyeket szenvedett, s ti a kik ilyeneket nem szenvedtetek, mégis nagy haragot mutatnátok. Hogyan, ez ünnepélyes gyülekezetből kimenne, mernétek-e érinteni a mysteriumokat és elmondani azt az imát, a melyben így könyörgünk: „Bocsásd meg a mi vétkeinket, miképpen mi is megbocsátunk azoknak, a kik ellenünk vétkeztek“, mernétek-e, hogyha ti a vétek megbüntetését kívánjátok. Ő nagyon visszaélt hatalmával, ő titeket nagyon bántalmazott. Nem tagadjuk ezt. De a jelen pillanatban nem törvényt kell ülni, hanem könyörületesnek lenni, nem számon kell kérni, hanem emberiséget mutatni, nem vizsgálni, hanem megbocsátani, nem kárhoztatni és büntetni, hanem kegyesnek lenni s kegyelmet gyakorolni. Az kell hát, hogy senki se égjen a haragtól, ne forrjon a gyűlölségtől, hanem inkább kérjük a könyörület Istenét, hogy hosszabbítsa meg az ő életét, hogy mentse meg a haláltól, mely fenyegeti, hogy így bánhassa meg bűneit. Menjük együttesen a kegyesszívű császárhoz és az egyház és oltára nevében kérjük, hogy adjon kegyelmet a szent asztalnál levő emez embernek. Az uralkodó meg fog érteni, meg fog hallgatni, és Isten, a ki felette van az uralkodónak, emberiségünket meg

fogja nekünk fizetni és sokszorosán visszatéríteni. Mert a mennyire elfordul a keményszivű, könyörtelen embertől és gyűlöli azt, éppen úgy szereti a résztvevőt, a szájalomérzőt; s ha az ilyen ember igaz, a legfénylőbb koronát adja néki; ha vétkes, vétkeit megbocsátja a felebarátja iránt mutatott jóságáért. „Mert irgalmasságot kívánok“, mondja ő, „és nem áldozatot“. A szentírásnak minden lapján látjátok e szabályt, az mindig a könyörület által van, hogy a vétkes az ő büneiből feloldozást nyer. Keressük hát mi is ezáltal a magunk számára Isten jóságát, töröljük el vétkeinket és legyünk ékességére az egyháznak; ezért, a mint már mondtam, az uralkodó dicsérni fog, a népek tapsolni fognak s a föld legutolsó határán is bámulni fogják e város nagylelkűségét és jóságát, minden népek megismervén a mik történetek, ünnepelni fognak minket. És hogy biztosítsuk magunknak mind e jókat, boruljunk le, imádkozzunk, könyörögjünk, szabadítsuk meg a foglyot, a menekültet, a kegyelemért esdeklőt a veszélyekből, melyek környezik, hogy nyerjük meg mi is a jövőendő jókat a mi urunk Jézus Krisztus szeretete és jósága által, a kinek dicséret, hatalom most és mindörökké, minden időben.

Amen.

A JÉZUS ASZTALÁNÁL.

Beszédek. Irta Péterfi Dénes. 8 r. 111 lap. Kolozsvár,
1900. Ára 3 korona.

ERZSÉBET KIRÁLYNÉ.

Gyászbeszéd. Irta Péterfi Dénes. 8 r. 8 l. Kolozsvár,
1898. Ára 40 fillér.

ISTEN ÉS LÉLEK.

Armstrong tanulmánya a vallás eredeti alapjáról. —
Fordította Péterfi D. 1898. 189 l. Ára 3 kor. 60 fill.

A MI A VALLÁSBAN VÁLTOZÓ ÉS MARADANDÓ.

Felolvasás a Budapesten tartott nemzetközi unitarius
conferentián. 1896. Irta Péterfi D. 8 r. 14 lap. Ára
30 fillér.

Kaphatók: Kókai Lajos könyvkeres
ben Budapesten és szerzőnél K

11